

Екологична образователна програма

Разработена като част от проект „От Желязна завеса до Зелен пояс: възстановяване на екологичните мрежи в Югоизточна България“ и проект „Заедно за природата“

ШВЕЙЦАРСКО-БЪЛГАРСКА
Програма за сътрудничество

Rewilding
Rhodopes

Cambridge
Conservation
Initiative

ARCADIA
A CHARITABLE FUND OF
LISBET RAUSING & PETER BALDWIN

Екоприключения!

Екологична образователна програма
за учители и ученици

— Октомври —

Тема на месеца:

Царският орел - история, настояще,
бъдеще

Тема на месеца

Здравейте, учители!

Октомври е един **истински есенен месец**, през който природата ще направи една от най-големите си трансформации, за да се подготви за предстоящата зима. Темата ни този месец е **„Царският орел - история, настояще, бъдеще“**. Ще се запознаем с един от символите на нашата страна, а именно царският орел. Образът му е преплетен в българската митология - той брани стадата овце и пази от буреносни облаци. Символ е на царската власт – негово е перото в шапките на гвардейците. Той е и надеждата за природата на България.

Този месец сме планирали следните занимания:

- **В класната стая** - информативна презентация за царския орел, съпроводена с впечатляващи видеа, постери, интересни дискусии и занимателни игри в клас.
- **На двора** - изследване на дърветата чрез карти за разпознаване на листата и идея за садене от децата.
- **Пътешествия** - посещение на близка защитена територия, за да разберете какви са „добрите обноси“, когато сте сред природата.
- **У дома** - интересни видеа за орлите, занимателна игра с въпроси и отговори на открито и предложения за образователни книги.
- **Празници и поводи**
 - **04.10** - Международен ден за защита на животните
 - **03-04.10** - Европейски дни на птиците
 - **05.10** - Международен ден на учителя
 - **10.10** - Международен ден на мигриращите птици,
 - **17.10** – Фестивал на царския орел
 - **21.10** - Световен ден за информираност за влечугите
 - **31.10** - Хелоуин 🎃

В класната стая

30 минути / за целия клас / проектор и екран

Царският орел – символ и легенда за нашата страна. Надежда и крехък успех за природозащитните усилия през последните 25 години. Важността да го познаваме, за да го опазим. Затова този месец ще се потопим в темата **Царският орел – история, настояще, бъдеще. Ще научим повече за него**, за неговата биология и специфики.

Пуснете презентацията и разказвайте слайд по слайд увлекателно на децата. Вероятно те ще имат доста въпроси. На тези, на които можете да отговорите - се спирайте на момента. Другите **записвайте на дъската** и после нека децата си ги разделят и потърсят в Интернет отговорите, които да споделят с другите през следващия ден.

Работен лист.

Подготвили сме работен лист, чийто въпроси следват последователността на презентацията. Нека учениците го попълват докато заедно преминават през съдържанието. Това ще ги направи активна част в процеса.

Дискусия

10 минути / за целия клас

След представянето на презентацията имате **въпроси за дискусия, по които да поговорите с децата.**

За да се включат всички ученици е добре да използвате формати, които дават думата на повече деца едновременно. Ето няколко подхода:

Дейност 1: Помислете – Споделете – Обсъдете

Цел: Всеки ученик да участва и да чуе различна гледна точка.

Инструкция:

Прочетете на глас въпроса от слайда и го оставете да се вижда.

Дайте на учениците 30 секунди да помислят сами.

Кажете им: „Сега се обърнете към човека до вас и споделете какво мислите.“ (1–2 минути).

Накрая изберете 2–3 двойки, които да споделят пред всички. За да е честен избора, може да използвате колело на избора, или друго, което използвате във вашия клас.

Дейност 2: Въртележка на идеи

Цел: Всички групи да работят по въпросите и да се запознаят с различни идеи.

Разделете класа на малки групи (по 4–5 ученици).

Дайте на всяка група различен въпрос от слайда.

Към учениците „Имате 5 минути да обсъдите и запишете своите идеи.“

След 5 минути накарайте групите да разменят листовите с въпроса си със съседната група.

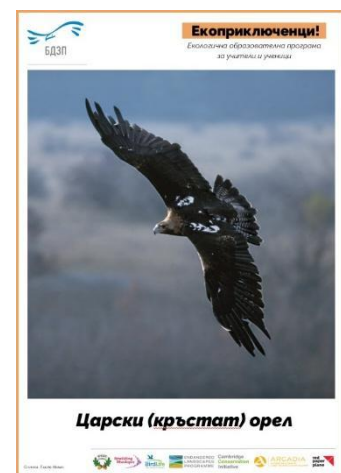
Новата група да добави още идеи или да доразвие вече написаните (още 5-6 минути).

Обсъждайте свободно проблемите, но се фокусирайте повече върху решенията, които в момента се прилагат и как всеки от нас може да е в полза на природата, а не в неин ущърб.

Постери

5 минути / за целия клас / принтер, дъвка за стена или хартиено тиксо

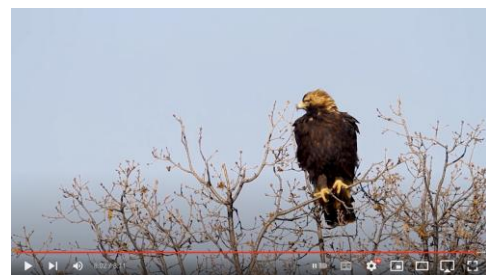
С идването на новия месец можете да **свалите постерите от септември**, за да освободите място за новите. Разбира се, ако децата имат интерес и имат и място, можете да поставите **новите до старите, за да оформите визуална пътека на програмата** и темите в нея. Този месец имате три постера за царския орел.

Видеа

10 минути / за целия клас / проектор и екран

Докато учениците гледат видеата можете да им поставите следната задача:

Дайте им лист или тетрадка с две колони:

В **лявата** колона да записват „Интересни факти / нови неща, които научих“.

В **дясната** – „Въпроси, които ми се породиха“.

Така ще следят активно материала и ще имат база за дискусия след видеото.

Възможно е да се затруднят. Насърчавайте ги да не се отказват.

Царски орел

- Представяне на царския орел
<https://www.youtube.com/watch?v=agvaCfOO4pM&t=2s>
 - Един леко подгизнал млад царски орел
<https://www.youtube.com/watch?v=uP5KiwoFJG4>
 - Графити на царски орел в Белград
https://www.youtube.com/watch?v=glBiz7r_qAc
 - Кратка въздушна битка между царски и скален орел
<https://www.youtube.com/watch?v=rOSk7vnzmdk>
-

Игри в клас

Класната стая е чудесно място за игри! За темата този месец сме приготвили две увлекателни занимания. Можете да ги проведете, когато ви е удобно и след като децата са усвоили определени знания по темата.

Горски ресторант

*60 минути / за екипи от класа /
листа А4, цветни моливи, телбод,
канцеларски материали за изработка*

Всички обичаме да похапваме навън, особено когато сме гладни. И колко е хубаво, когато имаш меню, от което да избереш точно това, което искаш в момента!

Хайде да направим такъв хубав, горски ресторант и за нашите ключови застрашени видове! Целта на тази игра е **да създадете меню от различни ястия, които са подходящи за 5-те животни** (предястие, основно, салатки, десерти и т.н.). Помислете добре с какво се храни конкретния вид и как можете да ги комбинирате по интересен и забавен начин. Не забравяйте и да измислите име на вашия горски ресторант.

Като начало, **разделете децата на 5 екипа** - по един екип за всяко застрашено животно. Оформете работно пространство за всеки един екип (два чина един срещу друг, като обща голяма маса, например). При разпределението на екипите се намесете, като го направите вие – смесете деца с разнообразни възможности и от различен пол. След това на всички екипи **раздайте равномерно количество материали за изработка**, особено ако сте предвидили и по-атрактивни, като цветни хартии, лентички, стикери и т.н.

Насоки за играта (от вас за децата)

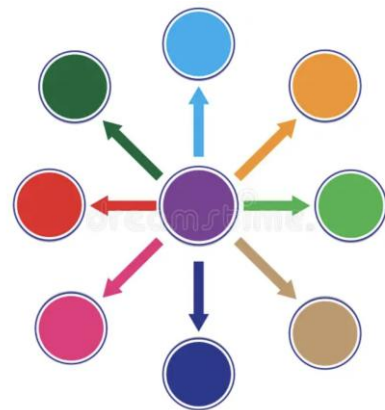
- Целта на играта е всеки екип да направи меню за ресторант за един от петте ключови вида животни, които разглеждахме. Всичко в менюто трябва да е съобразено с животното и какво то обича, като можете да мислите за предястие, салата, основно, десерт.
- Ще пуснем 15 минути таймер, в които всеки екип да измисли на бели листа съдържанието на менюто и вида ястия, секциите и дизайна. Тук трябва да си разпределите ролите - кой какво ще прави по задачата (кой ще реже, кой ще пише, кой ще рисува, кой ще съединява).
- След това ще пуснем още 20 минути таймер, в които трябва да изработите менюто си. Не забравяйте да измислите и име за вашия ресторант.
- Накрая всеки екип ще има по 3 минути, за да представи своето меню на останалите.

Успех!

Най-най-най!

30 минути / за целия клас / дъска и маркери за дъската

Най-добрите истории са разказани с **много прилагателни**. Това са думичките, които дават на въображението ни усещания за цвят, скорост, поведение, външен вид. Сега ще направим същото и за нашите застрашени животни (и растения), като използваме техниката **мисловна карта**.

- В средата на дъската, с по-едрички букви, за да се вижда от всички, изпишете първия вид – "Царски орел". Питайте децата с какви прилагателни могат да го опишат.
- Всяко прилагателно, което им хрумне, изписвайте като около кръгчето със стрелкичка да се оформи като слънце с лъчи.
- Когато идеите спрат да идват, пуснете презентацията на слайда с царския орел и опитайте да се сетите за още (кафяв, бърз, светкавичен, голям, величествен, страховит, жълтоклюн, бдителен, внимателен).
- Когато сте готови, изтрийте мисловната карта и на нейно място направете нова с втория вид. Може би ще има повторения – това не е проблем. И така до последния шести застрашен вид.

Успех на всички!

На двора и наблизо

Октомври е **чуден месец за игри навън, защото си има от всичко** – и слънце, и хлад, и шарени листа, и облаци, понякога малко дъждец и есенен вятър. Настроението е добро и ни се движи! За този месец сме приготвили две занимания на открито.

Да се намерим еднакви

20 минути / целият клас / карти със снимки или надпис

Играта развива добре умението за наблюдение

Въведение

Тази игра изисква от участниците да пресъздадат определено животно. Да се играе на нея е приятно и участниците много се забавляват.

Усвоени знания

Да се разбере, че различните създания имат различно поведение и адаптация.

Подготовка

Направете два комплекта от карти А5, всяка с картинка на животно: например орел, фламинго, патица, пингвин, жаба и т.н. или напишете на листата съответното животно. Важно е да имате по две еднакви карти – на две места написано орел, на две места змия, на две места мишка, на две места жаба – за да може да има две деца „орли“, които да се разпознаят по поведението и да се намерят.

Инструкция за игра

1. Участниците застават в кръг.
2. Дайте по една карта на всички и ги помолете да я погледнат, без да я показват или да я казват на другите.
3. Съберете картите.
4. Кажете на участниците, че някой друг има същата карта като тяхната и те трябва да го намерят. Упътете ги да мислят за специфичните характеристики на животното и ги накарайте да ги пресъздадат, като използват звуци, движения и характер. Докато правят това, те трябва да наблюдават останалите участници, за да намерят животното като тях. Когато решат, че са го открили, трябва да отидат до него и да покажат своите умения (поведение, характерно за животното им). Ако

са познали, двойката се отдалечава от групата. Играта продължава, докато всеки намери еднаквото с него животно. Добре е участниците да са четен брой, за да не остане играч без партньор.

5. Накарайте всяка двойка да представи своите специфични характеристики пред цялата група, за да могат да отгатнат другите какво животно е тя.

Дискусия

Обсъдете как поведението и адаптивните способности са важна част от живота на животните.

Познай ме!

*20 минути / за екипи от класа /
предварително разпечатани карти за
разпознаване на листата на дърветата - по
един лист на екип*

Хайде да видим **кой може да разпознае най-много видове дървета** в двора или в парка! В тази игра децата работят по екипи, като имат 10 мин. да опитат да разпознаят колкото може повече дървета по листата им, като използват **картите (във файловете за теглене)**. Разпечатайте ги толкова пъти, колкото екипа имате. Всеки екип е от по 5 деца. Ако сте с по-малък клас, разделете ги на по 3-ма в екип.

Отидете на място, където имате повече разнообразие от дървесни видове. Съберете екипите, раздайте картите с формите на листата и нека всеки екип изпише името си на своя екземпляр.

Обяснете целта на играта:

- Трябва да откриете всички или максимално много от дадените в картата видове дървета. Внимателно огледайте дърветата наоколо, като отидете до тях, за да видите добре формата на листата им..
- Тези, които можете веднага да разпознаете, отбелязвате в листа и взимате едно истинско листо от тях (нека не късат от самото дърво).
- За тези, които се колебаете, взимате листо и после заедно ще разпознавате, като се съберете всички. Листата, които са вече са паднали са сухи и с променена форма - гледайте и свежите листа на дървото, за да сте сигурни.
- След това обявете старт с таймер за 10 минути.

Когато времето изтече, извикайте обратно екипите. Заедно **разгледайте отбелязаните и събрани листа**. Ако има неидентифицирани видове, пробвайте да ги разпознаете заедно или опитайте с някое мобилно приложение като PlantNet <https://plantnet.org/> или Seek https://www.inaturalist.org/pages/seek_app.

Нашата гора

за целия клас, по екипи / контакт с местното горско стопанство

Какво по-хубаво от това **да отгледаш собствено дърво**. А сега е най-удачният момент за това! Свържете се с представител на местното горско стопанство и помолете за съдействие **децата да отгледат и засадят дъбови дръвчета**. Всички детайли ще зависят от човека, с който направите контакт. В рамките на учебната година дръвчето ще порасне от семенце до фиданка. Това е една чудесна стъпка за природата и за децата!

Пътешествие

Октомври е зает месец за всички животни и растения, защото започва подготовката им за зимата. А тя е толкова различна! Животните започват да се запасяват, някои ще се приготвят за зимен сън, други вече са мигрирали на юг. Растенията спират растежа си за тази година и издърпват всички сили обратно към корените си, листата им променят своя цвят и опадат, за да им помогнат да се справят с ниските температури и липса на слънчева светлина.

Да посетим защитена територия

Из цялата планета има **изключителни природни места с много видове растения и животни**. Когато хората сме започнали бурно да развиваме индустрията и земеделието, сме съобrazили, че ако не защитим такива места по някакъв начин, те ще изчезнат напълно.

Така се появили националните паркове, резерватите и защитените местности. В подобни места **се ограничават или забраняват човешки дейности** като строителство, изсичане на дървета, лов и риболов, палене на огън и др. В тях най-често се преминава се само по определени маршрути.

Днес **близо 15% от земната повърхност и 10% от световния океан са защитени, а в България под закрила са 5% от територията на страната ни.**

И въпреки това из цял свят, а и у нас все още има много ценни места, които не са под защита. Природозащитните организации и местните общности постоянно предлагат нови защитени територии, за да опазят или отделен растителен или животински вид, или цяла екосистема, която се е запазила и е съществувала стотици или хиляди години.

Този месец е много подходящ **да организирате посещение до някоя защитена територия в близост до вашето населено място** - резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк или защитена местност. На сайта на Изпълнителната агенция по околна среда можете да разгледате целия списък на защитени територии у нас и да проверите кои от тях са по-лесно достъпни
[\[https://eea.government.bg/zpo/bg/index.jsp\]](https://eea.government.bg/zpo/bg/index.jsp).
<https://naturaz000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App>

Преди посещението е **важно да се подготвите добре**. Ето няколко идеи:

- Разкажете на децата за защитените територии по принцип и колко са важни
- Нека всяко дете си пригответи материали, с които да събере впечатления от мястото - скицник и моливи за рисуване, бележник за описване на впечатления и въпроси, смартфон/фотоапарат за правене на снимки и т.н.
- В идеалния случай защитената територия ще има информационна табела, в която ще има подробности за нея. Когато сте на място, прекарайте известно време, за да я разгледате и обсъдите. Задавайте въпроси: Защо хората са решили да предпазят това място? С какво то е ценно за природата? А важно ли е за самите нас? Защо някои неща са разрешени в него, а други са забранени?
- Преди да направите разходка в защитената местност, проверете какво знаят децата за доброто поведение в подобен тип място. Кои действия са безопасни за нас и за природата около нас, кое не е добре да правим и знаем ли с кого да се свържем, ако видим нещо нередно или пък намерим наранено животно?
- След посещението можете в клас да направите колаж с рисунки и впечатления от мястото, за да визуализирате екскурзията и да останат хубави и трайни впечатления в децата.

Пожелаваме чудесни моменти сред природата!

У дома

Всеки месец в програмата ще ви изпращаме **материали, които да споделите с родителите на децата**, за да може темата, която ги вълнува в клас, да се появи и у дома. Този месец сме приготвили една семейна игра, няколко видеа по темата за месеца и предложения за интересни книжки.

Ето **съобщение за родителите**:

Здравейте, скъпи родители,

Учебната програма на БДЗП (Българското дружество за защита на птиците) продължава и този месец, като темата ни в клас е за царския орел. С децата ще се запознаем с този интересен орел, и ще споделим информация за неговата биология. Ето няколко идеи за неща, които можете да правите заедно, за да продължите дискусиите ни от класната стая.

Октомври е един от най-приятните месеци за разходка сред природата. Около нас е толкова шарено, а времето е прекрасно - не е жегато, но не е и студено. Планирайте си приятна семейна разходка в любимо място сред природата, за да изиграете една весела игра – нарича се “Защо, защо, защо?”. Дворът, както и най-близкият парк също са подходящи за това начинание.

Целта на играта е да си зададем възможно най-много и най-различни въпроси за природата около нас. Питаме се на глас всичко, което ни хрумне - “Защо гората е зелена, а не лилава?”, “Защо речните камъни са обли?”, “Защо облаците са различна форма?”, “Защо през есента листата на дърветата стават оранжеви и червени, а не сини?”, “Защо високите дървета не падат?”, “Защо чуваме птица до нас, но не я виждаме?”, “Защо не чуваме охлювите?”, “Защо в гората е по-хладно, отколкото в града?”. На някои въпроси мама и тате може би имат отговор и могат да обяснят. За други, обаче, ще трябва да проверим заедно.

Използвайте тази игра, като весело предизвикателство да опознаете света около вас. Всеки път, когато сте сред природата, може да си задавате по 5 въпроса, на които заедно после да търсите отговори.

Ето и няколко видеа и материали, които можете да гледате заедно у дома, за да продължите дискусиите ни от часовете:

- Представяне на орлите в България <https://youtu.be/LQ9aGIBB6PA>
- Как се правят изкуствени гнезда за царски орли
<https://www.youtube.com/watch?v=vwTsXqlhvx8&t=73s>
- Какво правят малките орлета в гнездото – скучаят
<https://www.youtube.com/watch?v=qV-rAJJ5AWo>

А ето и идеи за няколко книжки, които можете да вземете на децата:

- Книга-хербарий: Колекция „Дървета и храсти“, Издателство Рибка -
<https://www.ozone.bg/product/kniga-herbariy-kolektsiya-darveta-i-hrasti/>
- Книга-хербарий: Колекция „Билки“, Издателство Рибка -
<https://www.ozone.bg/product/kniga-herbariy-kolektsiya-bilki/>

Весел октомври!

Празници и поводи

Октомври е пълен с международни празници и лесно можем да си намерим тема за весел учебен проект или събитие в клас. Помислете заедно с децата **как да ги отбележите** така, че хем да ви е весело, хем да научите и нещо ново и интересно.

- **04.10** - Международен ден за защита на животните (или още познат като Световен ден за защита на животните)
<https://www.worldanimalday.org.uk/>
- **05.10** - Международен ден на учителя
<https://www.unesco.org/en/days/teachers>
- **10.10** - Световен ден на мигриращите птици
<https://www.worldmigratorybirdday.org/>
- **03-04.10** - Европейски дни на птиците
- **17.10** – Фестивал на царския орел <https://eaglefest.bg/>
- **21.10** - Световен ден за информираност за влечугите
- **31.10** - Хелоуин
<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D1%83%D0%B8%D0%BD>

- Весел октомври, екоприключенци! —

*За въпроси, коментари и впечатления за програмата,
пишете ни на **ekopriатели@bspb.org***